

**ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ І ДІЯЛЬНІСТЬ
МІНІСТЕРСТВА НАРОДНОГО ЗДОРОВ'Я ТА
ОПІКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ
У СФЕРІ РЕФОРМУВАННЯ ЛІКАРСЬКИХ УПРАВЛІНЬ У 1918 р.**

Діяльність Міністерства народного здоров'я у 1918 році була спрямована передусім на боротьбу з пошестями, які супроводжували війну та повосенню розруху, на підтримку і оновлення існуючих в країні лікарських інституцій, на використання майна і персоналу медично-санітарних організацій воєнного часу, закупівлю медикаментів за кордоном. Предметом опіки міністерства була турбота про інвалідів, безпритульних дітей, полонених і біженців.

Керівництво Міністерства народного здоров'я та опікування (далі – МНЗтаО) розуміло, що закони та підзаконні акти Російської імперії не відповідали тогочасним вимогам, але справедливо вважало, що процес законотворчості та кодифікації лікарсько-санітарного законодавства є складним і тривалим. Тому пропонувалося створити комісії за такими напрямками роботи:

а) комісія з управління, б) комісія з медичної освіти, в) комісії професійні, г) комісія статистична, д) комісія із санітарного законодавства, е) комісія з боротьби із пошестями, ж) комісія з управління лікарськими закладами, з) комісія із санітарної охорони лікарських місцевостей, и) комісія з лікарської експертизи, і) комісія з фабрично-заводської санітарії, к) комісія з аптечно-фармацевтичного законодавства [2, с. 4-6].

Одним із важливих розділів роботи МНЗтаО було створення і діяльність комісії з реформування лікарських управлінь. 26 червня 1918 р. міністр МНЗтаО В. Любинський підписав наказ про створення комісії у справах реформування лікарських управлінь під керуванням члена Ради міністра В. О. Кир'якова. До складу комісії входили: директори департаментів Б. П. Матюшенко, О. В. Корчак-Чепурківський, Ю. Ю. Вітте, віце-директор В. В. Удовенко, начальники відділів О. А. Земляніцин, Л. К. Морейніс, О. П. Свердлов, В. В. Зелінський, С. Є. Корженівський, І. А. Ульяницький, С. І. Томілін, К. П. Суліма, Ю. І. Меленевський, юрисконсульт В. В. Ульяницький. Необхідність реорганізації всіх сфер галузі охорони здоров'я зумовила розширення кола діяльності комісії. Тому з 27 червня 1918 р. Рада міністра перейменувала її у “Комісію з реорганізації медично-санітарних справ в Україні” [3, с. 59].

Про обсяг і значення роботи, проведеної цією комісією, свідчить навіть перелік заслуханих і обговорених доповідей, які мали стати науково обґрунтованою основою нормативно-правових документів, прийнятих владою.

Так, представник Київського губернського земства лікар М. П. Наумченко зробив доповідь на тему “Про організацію лікарсько-санітарних управлінь в губерніях”, в якій проаналізував діяльність лікарських відділів (відділень, управ, управлінь) губернських правлінь та органів місцевого самоврядування (земського і міського) і пропонував передати максимум функцій в управління охороною здоров’я останнім, а замість міських та повітових лікарів ввести посади судових лікарів, посиливши їх спеціальними структурами (лабораторіями) та зробивши частиною судової влади.

Завідувач санітарного бюро Харківського губернського земства С. М. Ігумнов у своїй доповіді “Про земські санітарні органи у зв’язку з новими завданнями і обов’язками, покладеними на них” повідомив, що губернське земство повністю взяло на себе функції лікарського відділу губернського правління, ліквідованого Харківською радою робочих, солдатських і селянських депутатів [4, с. 236].

Умови реформування губернських лікарських управлінь (далі – ГЛУ) розглядалися на засіданнях комісії 27 червня, 3 липня, 19 та 26 вересня 1918 р. Ухвали комісії були спрямовані на розширення повноважень лікарських інспекторів та ГЛУ. Так, одразу після затвердження посади інспекторів їм надавалося право здійснювати кадрові перестановки своєї канцелярії та, за погодженням із Міністерством, медичного персоналу губернії. Крім того за наказом міністра В. Любинського від 17 серпня 1918 р. їм надавалася можливість розпоряджатися коштами та кредитами, які асигнувалися Міністерством на заробітну плату службовцям лікарського управління. З 4 жовтня 1918 р. інспектори отримали право приймати самостійні та остаточні рішення з кадрових питань. Для порівняння слід зазначити, що на лікарського інспектора у колишній Російській імперії покладался нагляд за діяльністю канцелярії лікарського медичного відділу губернського правління, медичними закладами, діяльністю медичного персоналу губернії. Про всі прийняті інспектором рішення належало повідомляти медичний департамент МВС імперії. Отже, за доби правління П. Скоропадського набувала розвитку тенденція до розширення повноважень губернських лікарських інспекторів.

До компетенції ГЛУ входило загальне керівництво та нагляд за роботою закладів охорони здоров’я у межах губернії. Вони уповноважувалися видавати дозволи на відкриття нових лікарень, аптек, стоматологічних кабінетів, медичних лабораторій та ін. З відома ГЛУ проходило зарахування та видача дипломів учням акушерських, фельдшерських та стоматологічних шкіл, призначення фармацевтів та учнів аптекарів, а також розгляд скарг на цих працівників. В окремих випадках службовці ГЛУ були зобов’язані здійснювати медичну експертизу з кримінальних справ. Призначенням пенсій непрацездатним лікарям займалися створені при управлінні спеціальні комісії. Періодично ГЛУ мали звітувати перед Міністерством про свою роботу. Проаналізувавши перелік повноважень ГЛУ, можна зробити висновок, що за Гетьманату вони дійсно стали місцевими органами МНЗтаО. В

Російській імперії діяльність лікарських управлінь зводилася до нагляду за аптеками, роботою медичних закладів, персоналу, умовами лікування хворих, продажем ліків. При цьому вони перебували у повній залежності від губернських органів влади [1, с. 42-43].

Комісія з реорганізації медично-санітарних справ МНЗтаО України серйозно займалася реформою центрального і місцевого управління системою охорони народного здоров'я, але не встигла завершити цієї роботи через антигетьманське повстання, яке призвело до ліквідації режиму і припинення конструктивної роботи гетьманського уряду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Жванко Л. М.* Соціальні виміри Української держави (квітень-грудень 1918 р.). – Харків, вид. “Прапор”, 2007. – С. 42-43.
2. Центральний державний архів вищої влади та управління України. – К. : Ф. 1035. – Оп. 1. – Спр. 24. – Арк. 4-6.
3. ЦДАВО України. – К. : Ф. 1035. – Оп. 1. – Спр. 19. – Арк. 59.
4. *Ціборовський О. М.* На варті здоров'я: історія становлення соціальної медицини і громадського здоров'я. – К. : Вид. ФАКТ, 2010, - С. 236.

Лукаш Т. Л.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова (м. Київ)

ФІЛОСОФСЬКА ПЛАТФОРМА ВИБОРЧОГО ПРАВА ДЛЯ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Проголошення незалежності і розбудова правової держави обумовили введення виборчого права як основного регулятора правовідносин, пов'язаних з реалізацією та проведенням виборів народних депутатів України, депутатів представницьких органів місцевого самоврядування та сільських, селищних і міських голів. В незалежній Україні виборче право формується на демократичній філософсько-ідеологічній основі.

Проблема утвердження гуманістичної філософії та ідеології виборчого права в період становлення незалежності України є надзвичайно актуальною з огляду на трансформаційний та пострадянський характер соціальних, економічних, політичних та громадських реалій, в рамках яких відбуваються спроби формування таких правових основ функціонування суспільства, в тому числі у виборчій сфері, які б в повній мірі відповідали вимогам дотримання прав людини та громадянина. Виборчі права в нашій державі фіксуються на найвищому законодавчому рівні – конституційними, водночас їх конкретна імплементація та застосування вимагають постійних реформаційних змін щодо підвищення демократичності та гуманності в процесі здійснення таких прав. “Виборчі права громадян та формування